

Blog Hetty Vlug | Aandacht en tijd

Op 18 mei 2018 promoveerde de ontwikkelingspsycholoog Inge Zweers in Utrecht op een proefschrift over leerlingen met gedragsproblemen en de vraag waar zij nu het beste tot hun recht komen. Is dat in het reguliere en dus inclusieve onderwijs of zijn ze toch beter af in het speciaal onderwijs? Dat is precies de vraag waarmee dagelijks op veel scholen wordt geworsteld bij kinderen met extreem ingewikkeld gedrag: kunnen wij het nog wel aan of moeten we de ondersteuning voor dit kind overlaten aan het speciaal onderwijs? Dat daar dan wel goed voor geëquipeerd moet zijn.

Exclusieve leerlingen presteren beter

In haar onderzoek volgde Inge Zweers gedurende 1,5 jaar een groep leerlingen met gedragsproblemen die extra ondersteuning nodig hadden. Een deel van deze leerlingen bleef in het reguliere onderwijs, Zweers noemt dat de inclusieve leerlingen. Andere leerlingen werden verwezen naar het speciaal onderwijs: exclusieve leerlingen. Wat blijkt? Na 1,5 jaar presteerden exclusieve leerlingen gemiddeld genomen beter dan vergelijkbare inclusieve leerlingen. Reden voor de Rijksuniversiteit Utrecht om in het persbericht te melden dat deze uitkomst haaks staat op 'huidige trend richting steeds meer inclusief onderwijs'. Om er meteen op te laten volgen dat voor deze kinderen 'plaatsing in het speciaal onderwijs een realistisch alternatief is voor inclusie in het regulier onderwijs'.

Of toch niet?

Vier jaar geleden kwam de ontwikkelingspsycholoog Regina Soutendijk in haar promotie bij de Rijksuniversiteit Leiden tot een bijna tegenover gestelde conclusie. Zij ontdekte tussen de twee groepen eigenlijk nagenoeg geen verschil, waaruit zij concludeerde dat de groep leerlingen met gedragsproblemen die nu in het speciaal onderwijs terecht kwam ook naar een reguliere school had gekund. Het verschil met het onderzoek van Zweers zal wel aan de onderzoeksmethode, de onderzoeksgroep, de onderzoeker of iets anders gelegen hebben, maar het zou de universiteiten in ieder geval tot enige voorzichtigheid moeten nopen om niet te snel al te grote conclusies aan onderzoeken te verbinden. Dat draagt eerder bij aan een meningstrijd dan aan het verspreiden van relevante kennis. Maar dit terzijde.

Beste aanpak bij gedragsproblemen

Overigens verbaasde de uitkomst van het onderzoek van Inge Zweers mij niet. Ondanks de hoge vlucht die psychologische en pedagogische kennis de afgelopen halve eeuw genomen heeft, weten we eigenlijk nog steeds niet heel precies wat nu de beste aanpak is van gedragsproblemen. Effectiviteitsstudies van therapeutische interventies laten zelden overtuigende en eenduidige resultaten zien. Op het bestrijden van gedragsproblemen met medicijnen bestaat ook nog steeds veel kritiek, vooral omdat het veelal paardenmiddelen zijn die niet zozeer het specifieke gedragsprobleem aanpakken, maar de hele persoonlijkheid kunnen raken. Alles overziend zijn er eigenlijk twee werkzame ingrediënten die in ieder geval behulpzaam zijn om mensen met gedragsproblemen verder te helpen. En dat zijn: aandacht en in het verlengde daarvan tijd. Anders gezegd: als je mensen positieve en warme aandacht geeft, en dat over een langere periode volhoudt, dan werkt dat.

Laat dat nu precies zijn waar het speciaal onderwijs in uitblinkt. Zij zijn in staat om kinderen met gedragsproblemen veel meer aandacht te geven dan een leerkracht dat kan in een klas

met 25 andere kinderen die allemaal haar of zijn aandacht verdienen en nodig hebben. De meer-aandacht die kinderen met gedragsproblemen nodig hebben, gaat dan altijd ten koste van de aandacht voor andere kinderen. En als de klas dan meer 'ongeleide projectielen en druktemakers' kent dan is de extra aandacht voor het kind met gedragsproblemen nauwelijks op te brengen. Logisch, dat deze dan veel beter uit is in het speciaal onderwijs.

Vreemde vogels

Maar het gaat natuurlijk niet alleen om een periode van 1,5 jaar. Het gaat om het hele leven van het kind. Het gaat er ook om hoe hij of zij straks moet functioneren in een normale setting, in een werkring, in de samenleving, in sport of waar dan ook. Het leven zal niet altijd zo ingericht zijn dat er een speciaal-aandacht-arrangement voorhanden is. Dáár moet het onderwijs ook op voorbereiden. Zoals het onderwijs ook aan leerlingen moet laten zien dat er in ons midden soms vreemde lastige en hinderlijke vogels zijn je een omgang mee moeten zien te vinden. Want die kom je in het echte leven ook tegen.

Vloeiende overgangen

Om op basis van dit onderzoek nu voor leerlingen met gedragsproblemen het inclusieve onderwijs af te serveren, zoals de Rijksuniversiteit Utrecht in haar persbericht over deze promotie doet, is natuurlijk veel te kort door de bocht. Eigenlijk een universiteit onwaardig. Het gaat natuurlijk ook helemaal niet om of-of, dat wil zeggen of je doet aan louter inclusief onderwijs, of je volgt speciaal onderwijs. Het gaat natuurlijk om en-en. Beide opties staan open: een kind verdient een normale schooltijd, we doen er alles aan om het daar te houden. Maar soms lukt dat niet, dan moet er wat gebeuren. Meer aandacht, meer tijd. Dat kan geboden worden door het speciaal onderwijs, die zijn daarin gespecialiseerd. Maar laten we die routes niet voor altijd vastleggen, laten we steeds blijven nadenken hoe het kind zijn levenspad kan vinden in zo normaal mogelijke omstandigheden.

Juist daarom moeten we dus niet het onderscheid tussen het reguliere onderwijs en het speciale onderwijs groter maken – wat in feite het resultaat is van het Utrechtse onderzoek – maar de overgangen juist vloeiender maken. Meer kennis van het speciaal onderwijs naar het reguliere onderwijs brengen, betere ondersteuning in de klas voor leerkrachten in het reguliere onderwijs, meer mogelijkheden om kinderen met gedragsproblemen een tijdelijke passende plek te gunnen in speciaal onderwijsarrangementen. Dat is waar het bij inclusief onderwijs om gaat. Het is geen dogma, het is een samenwerkingsprogramma om ook kinderen met ingewikkeld gedrag die aandacht en tijd te geven waar ze recht op hebben.

- > Persbericht Universiteit Utrecht 18-05-2018: Kinderen met gedragsproblemen: speciaal of regulier onderwijs?
<https://www.uu.nl/agenda/kinderen-met-gedragsproblemen-speciaal-of-regulier-onderwijs>
- > Nieuwsbericht PO-raad 18-05-2018: Leerling van onzekere leerkracht minder vaak naar speciaal onderwijs
<https://www.poraad.nl/nieuws-en-achtergronden/leerling-van-onzekere-leerkracht-minder-vaak-naar-speciaal-onderwijs>
- > Nieuwsbericht Trouw d.d. 16-01-2014: 'Gedragsprobleem? Gewoon onderwijs werkt net zo goed'
<https://www.trouw.nl/home/-gedragsprobleem-gewoon-onderwijs-werkt-net-zo-goed-~a9243858/>

"Hetty Vlug blogt over haar ervaringen en inzichten als directeur van de coöperatie Passend Onderwijs Almere en bestuurder van Almere Speciaal, het Taalcentrum en het OPDC."